

Na valovih znanja

Izzivi primorskega raziskovalnega prostora

Intervju:

Dr. Boštjan Šimunič

Boljše rešitve za zaščito kakovosti in pristnosti oljčnega olja

Sožitje različnosti v luči migracij in begunske krize

Kako sodobnemu človeku zagotoviti zdravo življenje?

Človekove pravice v novih družbenih razmerah

Intervju:

Dr. Sara Brezigar

Priprave na tretjo deželno konferenco o zaščiti slovenske manjšine

Jezik na klik - nov spletni pripomoček

Animacije o Slovencih v Italiji in drugih manjšinah v FJK

Didaktične strategije za pouk slovenščine

Center mediteranskih kultur ZRS Koper - nadaljevanje poslanstva z raziskovalnim projektom OLEUM

Boljše rešitve za zaščito kakovosti in pristnosti oljčnega olja

Center mediteranskih kultur ZRS Koper (CMK ZRS Koper) je infrastrukturna enota, ki deluje v okviru ZRS Koper. Poslanstvo CMK ZRS Koper je v ustvarjanju, širjenju in prenosu znanja na področju izkoriščanja naravnih virov okolja, s poudarkom na oljkarstvu, sredozemskem kmetijstvu in biodiverziteti.

DR. MILENA BUČAR MIKLAVČIČ, vodja Centra mediteranskih kultur ZRS Koper in vodja Laboratorija Inštituta za oljkarstvo ZRS Koper

Z novimi orodji bo projekt OLEUM prispeval k preprečevanju goljufij (potvorb) oljčnega olja, ki pogosto prerastejo v medijske škandale in tako vplivajo na nezaupanje potrošnikov v oljčne izdelke.

Glavne programske usmeritve so bile v okviru ZRS Koper začrtane že leta 1994, ko so ustanovitev CMK podprle vse obalne občine in pristojna ministrstva. Inštitut za oljkarstvo ZRS Koper nadaljuje poslanstvo CMK s koordiniranjem javne službe iz oljkarstva, z delovanjem referenčnega laboratorija, s spodbujanjem znanstvenega sodelovanja in sodelovanja med različnimi interesnimi skupinami in s postavljanjem raziskovalnih nasadov, poskusnih polj ter vključevanjem sredozemske prehrane za potrebe lokalne, čezmejne in mednarodne skupnosti.

Zaključujejo odmeven raziskovalni projekt

V teh mesecih osebje Laboratorija Inštituta za oljkarstvo ZRS Koper zaključuje v mednarodnem prostoru zelo odmeven raziskovalni projekt OLEUM, ki je uspel nadgraditi obstoječe analize metode za ugotavljanje kakovosti in pristnosti oljčnega olja. Z novimi orodji bo tako prispeval k preprečevanju goljufij (potvorb) oljčnega olja, ki pogosto prerastejo v medijske škandale in tako vplivajo na nezaupanje potrošnikov v oljčne izdelke.

Senzorično preizkušanje oljčnega olja.

delke. Oljčno olje ponarejajo z nezakonitim mešanjem cenejših semenskih olj oziroma z drugimi olji rastlinskega izvora in tudi z mešanjem različnih kategorij oljčnega olja.

Štiriletni projekt je v celoti financirala EU iz sredstev iz programa Obzorje 2020. V projektu OLEUM sodeluje 21 partnerjev (16 iz EU, Švica, Turčija, Izrael, Argentina in Kitajska), vsi z odličnim raziskovalnim znanjem na področju oljčnega olja. ZRS Koper tako, kljub skromni ekipi raziskovalcev in težkim pogojem dela, potrjuje svojo mednarodno razis-

kovalno odličnost na področju oljkarstva.

Izboljšava štirih zelo pomembnih metod

V okviru projekta so raziskovalci razvili in izboljšali vrsto analiznih metod, ki so tudi cenovno in okoljsko primernejše od dosedanjih. Delo se nadaljuje z njihovim obsežnim medlaboratorijskim testiranjem, saj je postopek za njihov prehod v zakonodajo dolgotrajen in zahteva tako strokovni kot tudi politični konsenz znotraj mednarodne javnosti.

Osebje Laboratorija Inštituta za oljkarstvo ZRS Koper je sodelovalo pri izboljšanju štirih zelo pomembnih metod: določanje vsebnosti biofenolov za preverjanje zdravstvene trditve, določanje hlapnih komponent oljčnega olja za potrditev senzoričnih napak, izboljšani metodi za odkrivanje potvorb z rafiniranimi olji in z drugimi vrstami olj. S partnerji so vzpostavili mrežo OLEUM s 103 članicami iz 22-ih držav. Vljudno vabljeni na ogled spletne strani:

<http://www.oleumproject.eu> in videa <https://www.youtube.com/watch?v=FoSRUJNKxYo>

O raziskovalnem projektu Medreligijski dialog

Temelj za sožitje različnosti v luči migracij in begunske krize

V okviru Inštituta za filozofske študije ZRS Koper se zaključuje raziskovalni projekt, sofinanciran s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS (ARRS), z naslovom Medreligijski dialog: temelj za sožitje različnosti v luči migracij in begunske krize.

DR. NADJA FURLAN ŠTANTE, vodja raziskovalnega projekta in sodelavka Inštituta za filozofske študije ZRS Koper

Temeljno izhodišče raziskovalnega projekta je vprašanje pomembnosti kultiviranja aktivnega, iskrenega medreligijskega dialoga, v kontekstu sodobnih migracij, ki prepozna in razbija negativne stereotipne predstave in predsodke, dviguje raven strpnosti, spoštovanja in krepi medsebojno razumevanje tako v vsakdanjem življenju posameznikov in posameznic različnih veroizpovedi in duhovnosti kot tudi na hierarhični institucionalni religijski ravni.

Medreligijski dialog v sodobni družbi namreč pomeni dialoškost na ekumenski, in medreligijski ravni ter dialoškost med tradicionalnimi religijami ter novimi religijskimi gibanji, med verujočimi in neverujočimi.

Ne bo miru med narodi brez miru med religijami

V sodobnih konfliktnih igra religija pomembno vlogo, tako kot orodje za upravljanje nasilja, pa tudi kot navdih in generator miru. Svet

postaja vse bolj medsebojno so-odvisen in povezan, tako zaradi globalizacije kot migracij, ki posledično povzročajo več interakcij in trenj med različnimi kulturami in religijami. V zadnjih letih so nekateri strokovnjaki na področju religijskih znanosti poskusili vzpostaviti univerzalno etiko miru. V začetku leta 1989 je nemški teolog **Hans Küng** svoje predavanje, ki ga je imel na Unescu v Parizu naslovlil: "Ne bo miru med narodi brez miru med religijami". Za Künga to pomeni, da je dialog med religijami in preiskava njihovih temeljev nujna sleherne družbeno-religijske sfere.

Pomen dialoških odnosov med religijami je dobil še močnejšo vlogo v luči ponovne oživitve pomena religije (desekularizacije), ki je pomembna v glavnih kontekstih, npr. v kontekstu demokratične politike, v kontekstu političnega ekstremizma in terorizma ali v okviru integracije ali neintegracije priseljencev/k. Nekatere tekoče razprave povezujejo še zlasti zadnja dva, zlasti versko-politični ekstre-

Dr. Nadja Furlan Štante

mizem in terorizem, z neuspešno integracijo.

Vera je pomemben del kulturnega kapitala

Vrednostni sistem osebe pogosto temelji na veroizpovedi. Vera je namreč pomemben del kulturnega kapitala posameznika/ce in v primeru, da se oseba preseli v drugo državo, bo prav element vere poglavitnega pomena, ki ga posameznik/ca zvesto prenese s seboj.

Tudi če bo izgubljena vsa materialna lastnina, bo priseljenec/kam ta verski kapital ostal. Religija lahko postane pomemben del identitete migranta/ke, tudi če se le-ta ne zanima za verske zadeve, preden zapusti matično državo.

Ko je migrant/ka v novih razmerah, brez družinskih in socialnih povezav in ko posamezni migrant/ke začetno potrebo po zaščiti svoje identitete, postane religija bistvenega pomena. Glede na podlago, ki jo bo migrant/ka deležen v državi gostiteljici, bo religija postala pozitiven ali negativen element v procesu osebne integracije. Zato sta vzpostavitev strpnosti preko religijskega opismenjevanja ter spodbujanje medreligijskega dialoga zelo pomembna tudi za proces integracije priseljencev/k in širšega medsebojnega sožitja. Oboje je namreč ključnega pomena pri transformaciji in dvigu človeške zavesti tako na individualni kot na kolektivni ravni.

Priprava strokovnih referatov, ki jo je Deželni svet FJK tudi v tretje zaupal Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu, že intenzivno poteka

Deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine

Deželni zakon št. 26 iz leta 2007, tako imenovani zaščitni zakon, deželni svet Furlanije - Julijske krajine (FJK) obvezuje, da v vsakem petletnem mandatu (najmanj enkrat) skliče deželno konferenco o zaščiti slovenske jezikovne manjšine. Konferenca je namenjena preverjanju izvajanja določil in ukrepov, ki jih odreja omenjeni zakon, iz razprave pa se izluščijo tudi predlogi in strateške usmeritve, ki naj jih deželna uprava upošteva v okviru svoje razvojne politike za slovensko skupnost na območju v njeni pristojnosti.

Na konferenco so vabljeni vsi deželni svetniki in člani deželnega odbora, vsi člani poglavitnih institucionalnih teles za slovensko skupnost (deželne posvetovalne komisije, paritetnega odbora in skupščine predstavnikov slovenske manjšine, izvoljenih v organe javne uprave) in predstavniki slovenskih organizacij ter društev, vpisanih v poseben register, kot to predvideva deželni zaščitni zakon. Do danes je bila konferenca sklicana dvakrat, in sicer leta 2012 in 2017, trenutno pa je v pripravi tretja tovrstna konferenca, ki bo predvidoma potekala v jesenskem času, čeprav datum še ni uradno določen.

Od izvajanja zakona do vidne dvojezičnosti

Tretja deželna konferenca o zaščiti slovenske jezikovne manjšine je bila predvidena že za jesen leta 2020, a so jo organizatorji morali preložiti zaradi izrednih razmer, povezanih s širjenjem novega koronavirusa. Koordinacijski odbor konference, ki mu po nalogu Kabineta predsednika Deželnega sveta FJK predseduje slovenski deželni svetnik **Igor Gabrovec**, se je kljub vsemu v preteklih mesecih nekajkrat sestal in določil dnevni red konference, vključno s temami predvidenih referatov. Teh bo kar pet, njihovo strokovno pri-

Druga deželna konferenca iz leta 2017 (arhivski posnetek)

pravo pa je Deželni svet tudi tokrat zaupal Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu (SLORI), ki je to nalogo uspešno že opravil na dveh, doslej organiziranih konferencah. Priprava referatov je trenutno v polnem teku; zanj je zadolžena ekipa Slorijevih raziskovalk in raziskovalcev, ki jo koordinira direktor inštituta **Devan Jagodic**.

Temo prvih dveh predvidenih referatov določa že sam Deželni zakon št. 26/2007. Raziskovalka **Adriana Janežič** bo zato v uvodnem referatu tudi tokrat povzela izvajanje določil in ukrepov iz tega zakona, pri čemer bo izpostavila dosežene rezultate pa tudi morebitne težave

in pomanjkljivosti. Drugi referat mora biti v skladu z zakonom posvečen analizi izvajanja ukrepov v korist rezijansčine ter narečnih različic Nadiških dolin ter Terske in Kanalske doline. Pripravlja ga **Maja Mezgec**, ki bo raziskovalno poglobila predvsem vprašanje učenja slovensčine v vrtcih in šolah Kanalske doline. V tretjem referatu bo **Zaira Vidau** preverjala stopnjo izvajanja določil, predvidenih po 10. členu Zakona št. 38/2001, in se nanašajo na vidno dvojezičnost. Ta določila predvidevajo rabo slovensčine ob italijanščini pri toponimih, na cestnih oznakah in drugih javnih napisih. Trenutno poteka intenzivno

terensko delo, pri katerem sodeluje širša ekipa lokalnih sodelavcev iz tržaške, goriške in videmske pokrajine.

Podlaga za model jezikovne politike za Slovence v Italiji

Zadnja dva referata bosta nastala v tesnem sodelovanju s Centralnim uradom za slovenski jezik FJK, ki je že več let zvest strokovni partner inštituta. Četrty prispevek bo namenjen prav analizi doseženih rezultatov omenjenega urada, ki je začel delovati takoj po izvedbi druge deželne konference leta 2017, tudi na osnovi tam predstavljenih razvojnih smernic. Referat, ki ga pripravlja **Matejka Grgič** v sodelovanju s **Fedro Paclich**, bo ocenil trenutno delovanje, izpostavil pozitivne in kritične točke ter postavil temelje za načrtovanje dela v prihodnje.

Peti in zadnji referat bo obravnaval še vprašanje deželne jezikovne politike za slovensčino v širšem smislu. Referat, ki ga pripravljajo **Sara Brezigar**, **Matejka Grgič** in **Devan Jagodic** v sodelovanju z **Lauro Sgubin**, bo namreč izhajal iz analize dobrih praks v drugih večjezičnih okoljih, na podlagi zbranih podatkov pa bodo raziskovalci izdelali predlog modela jezikovne politike za Slovence v Italiji, s posebno pozornostjo do položaja rabe slovenskega jezika v javni upravi. •

Med inovativnimi jezikovnimi orodji spletišča tudi terminološki slovar, slogovni priročnik in jezikovni svetovalec Loris

Jezik na klik - nov spletni pripomoček

Jezik je (predvsem) orodje, s katerim se sporazumevamo. Šele takrat, ko nam kot orodje učinkovito služi, lahko postane tudi identitetni simbol.

Če želimo torej spodbujati rast in razvoj skupnosti, ki se identificirajo (tudi) z jezikom kot kulturno entiteto, moramo najprej poskrbeti, da bo jezik "funkcioniral" na ravni vsakdanje komunikacije.

Sporazumevanje v okolju, kjer je dani jezik manjšinski, je kompleksnejše kot sporazumevanje v okolju, kjer je isti jezik večinski. Tisti, ki se z jeziki poklicno ukvarjajo, na primer prevajalke, tolmačke, učiteljice, novinarke in lektorice, vedo povedati, da je raba jezika v javnosti, predvsem v bolj formalnih okoliščinah, še zahtevnejša. In takrat, ko prevajamo ali povzemamo raznovrstna pravna besedila, na primer zakone, odločbe, sklepe, uredbe in podobne tekste, imajo zato tudi usposobljeni uporabniki pogosto težave.

Življenje pa se takoj obrne in pokaže svojo sončno plat, če si znamo pomagati - in če imamo vedno pri roki (kar danes v glavnem pomeni: na telefonu) zanesljive vire informacij o jezikovni rabi. Takih virov je za slovenski jezik kar nekaj: med njimi je verjetno najbolj poznan portal www.fran.si, kdor pa

potrebuje podatke o dejanski sodobni rabi, najraje brska po virih CJVT (<https://viri.cjvt.si/slv/>). Žal pa nobeden od omenjenih virov ni izrecno namenjen poklicnim uporabnikom in uporabnicam slovenskega jezika v Italiji, kar pomeni, da se pisci, ki se morajo spopasti s prevodi italijanske terminologije in jo umestiti v slovenska besedila, namenjena javni rabi, pogosto znajdejo v težavah.

S problemom so dobro seznanjeni praktiki in raziskovalci. Prav zato sta Centralni urad za slovenski jezik Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine in SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut strnila vrste in se odločila, da vse uporabne vire (obstoječe in nove; lokalne, splošne slovenske in evropske) združita na eni sami platformi. Namen projekta je nuditi čim hitreje in čim preprosteje dostopanje do relevantnih informacij o jezikovni rabi - zato se bo nova stran imenovala Jezik na klik.

Na enem mestu bodo objavljena nova spletna jezikovna orodja, ki nastajajo v tesnem sodelovanju med zgoraj navedenima institucijama, tj. terminološki slovar, slo-

govni priročnik in jezikovni svetovalec Loris, spletišče pa bo nudilo dostop tudi do predlog obrazcev, terminoloških seznamov in drugega gradiva, hiperpovezav do obstoječih jezikovnih virov in priročnikov ter drugih koristnih povezav. Jezik na klik se torej predstavlja kot dinamično, aktualno in stalno posodobljeno orodje za pisanje in prevajanje besedil, ki črpa iz najnovejših podatkovnih baz in se nenehno dopolnjuje.

Terminološki slovar prinaša nabor vseh terminov predvsem s področja javne uprave, ki jih je doslej normiral Centralni urad v sodelovanju s terminološkimi strokovnimi skupinami, ki jih koordinira SLORI. Gre za zbir skoraj 3000 kočljivih, a pogostih terminov, od "accertamento esecutivo" do "zonizzazione". Slovar bo omogočal hitro, preprosto in zanesljivo iskanje.

Slogovni priročnik je pripravil Centralni urad, da bi odgovoril na številna (slogovna, a tudi pravopisna in slovnična) vprašanja, ki se pojavljajo ob pisanju slovenskih besedil. Priročnik združuje avtorske nasvete, veliko uporabnih primerov in sklice na druge vire. Do-

stopen bo v formatu interaktivnega spletnega PDF-ja.

O jezikovnem svetovalcu Lorisu, ki šele nastaja, smo poročali v prejšnji številki te priloge. Ob predstavitvi spletišča ne bo še deloval - k uporabnikom in uporabnicam bo prišel predvidoma septembra letos.

V razdelku Obrazci in gradivo bodo objavljene predloge različnih besedil in obrazcev (npr. nadomestnih izjav, odredb, vlog itd.), zapisniki terminoloških delovnih skupin, prevodi, organigrami in prosto prenosljive podatkovne baze. Teh bodo najbolj veseli prevajalci in prevajalke, ki uporabljajo programe za računalniško podprto prevajanje - terminološka baza in pomnilnik prevodov omogočata namreč hitreje, doslednejše in učinkovitejše prevajanje še tako kompleksnih besedil.

Vsi navedeni jezikovni pripomočki bodo končno na voljo na enem samem mestu, na en klik!

Spletišče bo predstavljeno javnosti v četrtek, 17. junija ob 11.30 na aplikaciji Zoom. Od tega dne bo na voljo tudi vsem uporabnikom in uporabnicam. •

Dr. Sara Brezigar, predsednica upravnega odbora Slovenskega raziskovalnega inštituta

Manjšina je danes bolj dinamična

Doktorica etničnih študij Sara Brezigar je docentka na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Pred tem je bila več kot deset let odgovorna urednica znanstvene revije Razprave in gradivo, ki jo izdaja Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Tržačanka, ki živi na Zaplani, je kot soustanoviteljica sodelovala pri zagonu več podjetniških projektov, od leta 2016 pa tudi predseduje Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu (SLORI), s sedežem v Trstu.

POLJANKA DOLHAR
Primorski dnevnik

• **Katere dejavnosti in dosežke iz zadnjega petletja na čelu SLORI-ja najraje izpostavljate?**

“Teško izbiram. Posebej mi je pri srcu sodelovanje z Deželnim šolskim uradom in izvajanje preizkusov znanja INVALSI na področju slovenskega jezika. To nam končno daje podatke o tem, kje smo, kje so naši dosežki in kje so šibkosti, ki jim je treba posvetiti več pozornosti. Upamo, da po prvem triletju uspešnega sodelovanja projekt ne bo zamrl, ker je tako za šolnike kot za skupnost neprecenljiv.

Veselim se sodelovanja s Centralnim uradom za slovenski jezik. Zelo perspektiven se mi zdi portal www.smejse.si, kjer kolektivno kot skupnost ustvarjamo rezervoar znanja in gradiv za poučevanje slovenskega jezika in je na voljo v vsakem trenutku čisto vsem.

Ponosna sem tudi na to, da je Slori vedno usmerjen v iskanje novih področij, kjer lahko prispeva k dobrobiti skupnosti, in to ne bi bilo možno brez fenomenalnih sodelavcev, ki resnično dajejo vse od sebe in vedno razmišljajo, kako bi stvari lahko naredili bolje in kje bi SLORI lahko še prispeval. Tako pokrivamo (s partnerji) področja, ki so bila v preteklosti deficitarna - na primer raziskovanje gospodarstva, poskušamo pritegniti k aktivnejšemu sodelovanju v skupnosti ljudi, ki so na njenem obrobju (npr. mreženje slovenskih pravnikov), in izvajamo namenske raziskave za skupnost (npr. potencialna raba prostorov tržaškega Narodnega doma v Ulici Filzi).”

Razmere in potrebe se spreminjajo

• **SLORI je v povojnih desetletjih imel svoje izpostave tudi v Gorici in na Videmskem, racionalizacija pa je udarila po njih. Ali tem krajem danes posvečate dovolj raziskovalne pozornosti?**

“Razmere in potrebe se v skupnosti spreminjajo, SLORI se temu prilagaja. In to je dobro. Percepcija, da je šlo zgolj za racionalizacijo v imenu 'prihranka denarja', je napačna. Šlo je za preoblikovanje koncepta, kako naj bi moderna raziskovalna ustanova delovala v relativno majhni skupnosti, teritorij katere je mogoče obvladovati iz enega centra. Zaradi te spremembe SLORI v imenu svojega deželne raziskovalnega poslanstva obravnava stvarnost Slovencev v Italiji bolj enotno in celovito.

Pogum takratnega vodstva je omogočil SLORI-ju, da pomladi ekipo in ustvari pravi raziskovalni tim, ki danes opravlja temeljno raziskovalno delo v vseh treh pokrajinah. Skupnostim na teritoriju lahko ponudi podporo na bistveno več področjih in v bistveno večjem obsegu kot prej.

Seveda, pri tem se pojavljajo določeni izzivi. Mene osebno najbolj muči, da se naši napori, da bi pridobili mlajše sodelavce iz Videmske pokrajine, doslej niso naj-

Dr. Sara Brezigar

bolj obnesli. A se trudimo in delamo na tem.”

• **V zadnjih letih - ob raziskovanju obmejnega okolja in zlasti Slovencev v Italiji - veliko vlagate v bolj "otipljive" dejavnosti. Med temi izstopa SLORI Jezik: zakaj jezikovna politika skupnosti zasluži tolikšno pozornost?**

“Res je, klasično raziskovanje je temelj našega dela, vendar izjemno veliko pozornosti posvečamo tudi t.i. aplikativnim raziskavam in projektom, ki imajo neposredni učinek. Skupina SLORI Jezik se ukvarja s serijo jezikovnih storitev - od izobraževanja trenerjev, šolnikov, javnih uslužbencev na področju jezika do lektoriranja, priprave jezikovnih nasvetov in koticov in ukvarjanja z jezikovno

ker se soočamo marsikje z začetnim stanjem. Poleg tega ima jezikovna politika nek smisel zgolj, če vanjo verjamemo in jo implementiramo.”

• **Zaznavate med politiki in drugimi odločevalci posluš za svoje delo?**

“Naša naloga je, da ta posluš pridobimo. Včasih nam uspeva bolje, včasih slabše.”

Iz družboslovnega raziskovanja v gospodarstvo manjšine

• **V svoji raziskovalni dejavnosti ste se tudi sami veliko ukvarjali s promocijo manjšinskih jezikov. Koliko lahko njihova raba v komercialne namene - na nalepki vinske ste-**

venski prodajalec in slovenski kupec pogovarjata v slovenščini in ne ugotovita šele deset let kasneje (ali nikoli, če gre za priložnostni nakup), da oba znata slovensko. Gre torej za to, da izkoristimo priložnost za rabo slovenskega jezika, ki jih je v našem okolju vedno manj.

Ko govorimo o vinu, pa je zgodba drugačna: jezik in manjšinskost, v povezavi z neko tradicijo in specifičnostjo okolja, bi lahko izdelku dodali vrednost. Lažje bi se razlikoval od vseh drugih odličnih (italijanskih) izdelkov. Manjšinski jezik bi predstavljal povezavo z nečim eksotičnim, z neko posebno kulturo in tradicijo v italijanskem prostoru ... tu bi se dalo ustvariti zelo dobro zgodbo in jo s pravi pristopom unovčiti v komercialne namene.”

• **SLORI-jeve družboslovne raziskave bi lahko torej uporabili tudi v tovrstne namene?**

“Pomemben izziv za SLORI in našo skupnost nasploh je razvoj možnosti, da se na osnovi izsledkov naših raziskav, ugotovitev in predvsem naših aplikativnih projektov kdaj razvije tudi kakšna pobuda v komercialne namene, ki zaživi samostojno. Nekako po vzoru raziskovalnih organizacij v naravoslovnih vedah, kjer se potem ustvarijo start-upi. Gre za idejo, ki je zelo drzna - da bi iz družboslovnega raziskovanja ustvarili nek spill-over efekt v gospodarstvo manjšine - vendar menim, da jo to naš naslednji korak. Manjšinska skupnost je - za nekoga, ki jo opazuje od roba, kot jo sama - danes bistveno bolj dinamična kot je bila pred desetimi leti.”

• **Pa še vprašanje, povezano z vašo pedagoško in raziskovalno dejavnostjo: v reviji Razprave in gradivo ste objavili razpravo Slovenska skupnost v Italiji in pandemija bolezn covid-19. Ali manjšine drugače doživljajo koronavirus od večinskega naroda?**

“Manjšine so v primerjavami z večinami v ranljivejšem položaju. To je lahko posebej očitno prav v krizah, ki jih bolj prizadenejo. Pandemija je pokazala na kar nekaj takšnih ranljivosti - od tehničnih do upravno političnih in nenazadnje tudi manjšinsko specifičnih. Pomanjkanje dostopa do interneta v obmejnih sivih conah, reguliranje prehoda čez mejo, ki je povzročalo težave obmejnemu prebivalstvu in manjšinsko skupnost (tudi psihično) odrezalo od Republike Slovenije, pa vse do ukinitve cele vrste dejavnosti za otroke (in odrasle), ki so predstavljale edini stik s slovenskim jezikom izven družinskega okolja. Najšibkejši člen v tej zgodbi so bili otroci iz italijanskih družin, ki obiskujejo šole s slovenskim učnim jezikom. Med šolanjem na daljavo so ostali brez stika z govorno slovensko besedo in nenazadnje so bili marsikdaj v veliki stiski tudi njihovi starši, ki jim niso znali pomagati.” •

Manjšinska skupnost je - za nekoga, ki jo opazuje od roba, kot jo sama - danes bistveno bolj dinamična kot je bila pred desetimi leti.

Veliko stvari je pri manjšinskih jezikih takšnih, ki se zdijo zgolj "simbolne" narave, vendar niso. Pojavnost jezika vpliva na percepcijo njegove pomembnosti - tako med pripadniki manjšine kot med večinskim prebivalstvom.

politiko, ki je za nas zelo pomembna.

Kot skupnost se namreč od italijanske večine ločimo prvenstveno po jeziku. Tudi preostali dejavniki našega razločevanja od večine, na primer zgodovinski spomin in kultura, so vezani na jezik. V tem je vsa 'umetnost' pomembnosti jezika. Raziskave in študije nakazujejo naslednje: ko skupnost izgubi svoj jezik, razvedeni in sčasoma kot taka preneha obstajati. Jezik je torej ključ do našega obstoja.”

• **Kaj bi bilo treba še narediti na tem področju?**

“Potrebujemo jezikovno politiko na nivoju skupnosti in na nivoju organizacij. Kar pa ni preprosto,

klenice, na vhodnih vratih trgovine ali ustanove - pripomre k ugledu jezika in njegovih govorcev?

“Veliko stvari je pri manjšinskih jezikih takšnih, ki se zdijo zgolj 'simbolne' narave, vendar niso. Pojavnost jezika vpliva na percepcijo njegove pomembnosti - tako med pripadniki manjšine kot med večinskim prebivalstvom. Nekaj, kar je pomembno, 'se vidi' in 'je'. Če 'se ne vidi' in 'ni', ni pomembno. Nečemu, kar ni pomembno, nima smisla namenjati sredstev, nima smisla, da se ohrani.

Ko govorimo o uporabi nalepk v komercialne namene, je treba razumeti, kakšna je njihova funkcija. Nalepke na vhodnih vratih so pomembne predvsem zato, da se slo-

Dr. Boštjan Šimunič, predstojnik Inštituta za kineziološke raziskave ZRS Koper

Kineziologija za kakovost življenja

Vizija delovanja Inštituta za kineziološke raziskave (IKARUS) ZRS Koper je "kineziologija za kakovost življenja". Delovanje inštituta je izrazito interdisciplinarno in mednarodno, njegov predstojnik je dr. Boštjan Šimunič, po izobrazbi inženir računalništva in informatike z doktoratom iz elektrotehnike o modeliranju vzdolžnih skrčkov in prečnih deformacij skeletnih mišic na električno stimulacijo. Dr. Šimunič je bil tudi vrhunski športnik, na olimpijadi leta 2004 je v Atenah za Slovenijo nastopil v troskoku. Njegovi članki dosegajo izjemno veliko citiranost, pri vodenju inštituta pa med drugim zagovarja visoko etično držo.

SAŠO DRAVINEC
Primorske novice

Pridnost, zagnanost, požrtvovalnost, poštenost in spoštovanje so vrednote, na katerih temelji moje vodenje inštituta.

• **Inštitut za kineziološke raziskave IKARUS je pomembna enota z razvejano dejavnostjo v okviru ZRS Koper. Katere so ključne naloge v delovanju inštituta?**

"Primarna dejavnost inštituta je seveda raziskovanje: imamo jasno vizijo in tudi ime raziskovalnega programa - Kineziologija za kakovost življenja (sofinanciran s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS). Preučujemo človekovo prilagodljivost z vidika njegovega razvoja pa tudi z vidika delovanja različnih stresorjev. Danes med negativnimi stresorji prednjačijo gibalna neaktivnost, staranje, poškodbe, bolezni, neprimerno delovno okolje in pripomočki, tudi restriktivni ukrepi zaradi pandemije covid-19, pa tudi neobstoje gravitacije pri bivanju v vesolju. Med pozitivnimi stresorji pa nas zanimajo rehabilitacija, vadba in šport. Pohvalimo se lahko z res izjemno znanstveno produkcijo naših sodelavcev, ki danes šteje kar 324 znanstvenih člankov objavljenih v najimenitnejših revijah, več kot 10.000 čistih citatov, 8 monografij in kar 78 poglavij v monografijah.

Smo tudi zelo aktivni pri vzpostavljanju in koordiniranju študijskih programov. Do leta 2017 je bila to Aplikativna kineziologija, danes pa imamo v akreditacijskem postopku sodobne mednarodne študijske programe ergonomije, človekove zmogljivosti in športnih tehnologij."

• **Znanost tudi promovirate.**

"Znanost promoviramo na že 11. periodični konferenci Otroci v gibanju, prirejamo poletne šole za podiplomske študente in izdajamo znanstveno revijo Annales Kinesiologiae. Ustanovili smo tudi Mediteranski center zdravja (MCZ) ZRS Koper, ki skrbi za promocijo znanja in stroke z dogodki, preventivnimi programi, meritvami zdravja, z laboratorijem pa dopolnjuje raziskovalno delo inštituta. Pohvalimo se z dvema akreditacijama: FIFA medicinskim centrom odličnosti ter Olimpijskim referenčnim športnomedicinskim in terapevtskim centrom."

• **Svoje zametke je imel inštitut v katedri za didaktiko športa na Pedagoški fakulteti. Kateri so bili najpomembnejši koraki, ki so IKARUS ZRS Koper pripeljali do današnjega obsega in strukture?**

"Že leta 1990 je aplikativno kineziologijo (znanost o gibanju) v Sloveniji začel razvijati prof. dr. Rado Pišot. Bil je vizionar, videl je, da bo kineziologija pridobivala raziskovalno pomembnost. Tako je tudi botroval vsem glavnim mejnikom našega hitrega razvoja. Na katedri za didaktiko športne vzgoje in motorike na koprskem oddelku Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je deloval, so se postopoma rojevale ideje o prvih raziskovalnih projektih, nato o inštitutu, laboratoriju, konferencah, znan-

Dr. Boštjan Šimunič

stvenih sestankih in študijskih programih. Mednarodno odpiranje in vključevanje je bilo ključno, saj smo bili 'odrezani' od financiranja raziskovalne in razvojne dejavnosti, ki je bilo takrat osredotočeno predvsem na šport in na Ljubljano. Leta 2001 se je dr. Pišot priključil prvemu mednarodnemu projektu, preučevanju posledic človekovega bivanja v vesolju. Kasneje smo izvedli pet zelo kompleksnih raziskav za različne vesoljske agencije in s tem pridobili izjemne znanstvene stike, kar je pomembno botrovalo širitvi mednarodne partnerske mreže. Pri tem smo se vedno spraševali, ali je možno te izsledke uporabiti tudi na zemlji v našem vsakdanu, saj so posledice zelo podobne, le mehanizmi so drugi. Tako smo se pričeli osredotočati tudi na rehabilitacijo, staranje in seveda gibalno neaktivnost, ki je danes že drugi dejavnik vsesplošne umrljivosti za hipertenzijo in pred kajenjem. Naslednji preboj je bil z vključevanjem nove generacije izjemnih znanstvenikov na področju preučevanja možganov in kontrole gibanja. Preučujemo potencial vadbe možganov za ohranjanje in povrnitev gibanja, zadrževanja kognitivnega in tudi fizičnega upada. Danes se lahko pohvalimo z vrhunsko raziskovalno opremo, znanjem, znanstveno mrežo in zagnanostjo, ki nam omogočajo realizacijo še tako zahtevnih izzivov."

Uveljavili so merilnik, ki je postal zlati standard

• **Pred dvajsetimi leti je ZRS Koper pridobil prvi nacionalni projekt o vlogi biomehanskih lastnosti skeletnih mišic v gibalnem razvoju otrok in kasneje še projekt o gibalni športni aktivnosti za zdravje. Ob omenjeni ste izpeljali še vrsto drugih zanimivih raziskav.**

"Šlo je za kar petletno spremljanje prek 300 otrok, starih od 9 do 14 let. Pri njih smo na inovativen način preučevali gibalne navade, mišični razvoj in pomen redne športne vadbe. Takrat smo prvič v obsežni študiji uporabili tenziomiografijo, diagnostično metodo, ki jo sorazvijamo in je plod slovenske znanosti. Poudarili smo, da se je v otroštvu pomembno športno udeleževati, predvsem zato, da z vadbo okrepimo tiste mišice, ki jih drugače le težko, a so pomembne za zdravje naših sklepov. Takoj za tem smo razvili in kot prvi uporabili merilnike pospeška za objektivno merjenje gibalnih navad, ki danes veljajo za splošno sprejeti zlati standard. Poročali smo tudi, da je potrebno med vesoljskim letom ali ležanjem v postelji vzdrževati nevtralen kaloričen vnos, da preprečimo še hitrejšo izgubo mišične mase in funkcije. Kot prvi smo lahko povedali, da starejši preiskovanci izgubljajo mišično maso in funkcijo med ležanjem v postelji hitreje kot mlajši in da se jim le stežka, če sploh, povrne med rehabilitacijo. Predlagali in vrednotil smo tudi, da lahko z možgansko vadbo zavremo upade kognitivnih in fizičnih sposobnosti in pospešimo rehabilitacijo."

• **Poudarjate, da delujete za zaščito ljudi v trajnostnem razvoju. Za kaj gre in kako je vaša dejavnost namenjena "običajnim" ljudem?**

"Naš raziskovalni program Kineziologija za kakovost življenja (sofinanciran s strani ARRS) se s sklopi raziskav osredotoča na tri vidike: vzpostavljanje in oblikovanje gibalnih kompetenc, izrabo gibalnih kompetenc in upad oziroma ohranjanje gibalnih kompetenc. Gre za model trajnostnega razvoja človeka, ki zagotavlja celostno obravnavo in skrb za dolgotrajno zdravje, mobilnost in visoko kakovost življenja."

Odprtost povečuje znanje

• **Kadrovska struktura vaše ustanove je zelo pestra, interdisciplinarna in mednarodna. Kakšne so prednosti takšnega tima?**

"IKARUS ZRS Koper je dosegel kritično maso izjemno uspešnih raziskovalcev, kar 23, že pred desetletjem. To je bila res strma zgodba o uspehu, ki je temeljila na plodnem, pozitivnem in spodbujajočem odnosu na Univerzi na Primorskem v prepletu raziskovalnega in pedagoškega dela. Žal je po zamenjavi vodstva univerze to obračunavalo z nekaterimi posamezniki in nam podelilo nezakonito odpoved delovnega razmerja. Tako smo leta 2017 v IKARUS ZRS Koper - takrat že zunaj univerze - ostali le še štirje raziskovalci. Počasi smo pridobivali nove projekte, s tem financiranje in danes nas je 17, iz kar šestih držav. Naj poudarim, da verjetno ni bolj prekarnih delavcev, kot smo raziskovalci, saj imamo v svoji karieri običajno sklenjenih med 30 in 50 pogodb o zaposlitvi. Kot predstojnik zato marsikatero noč ne zaspi in razmišljam, kako mojim odličnim raziskovalcem zagotoviti podaljševanje njihovih zaposlitvenih pogodb.

Interdisciplinarnost in mednarodnost pa sta pri nas seveda izjemno zaželena. S tem se povečuje naše znanje, potencial v opremi in v mednarodnem sodelovanju ter pri znanstvenih idejah, ki jih štejem kot največje bogastvo. Poveča se tudi poglobljenost in odmevnost našega dela."

• **Kje vidite nadaljnje priložnosti in možnosti inštituta IKARUS ZRS Koper?**

"V minulem obdobju smo največ energije vložili v preučevanje mehanizmov in časovne dinamike mišične prilagodljivosti, preučevanje komunikacije med možgani in mišicami (kontrola gibanja), v inženirski razvoj rešitev na področju mišične, gibalne in športne diagnostike, v snovanje ergonomskih analiz in rešitev za zdravo delovno mesto, v preučevanje staranja različnih ciljnih skupin (športniki starostniki, oboleni), v sociologijo gibalne neaktivnosti in v preučevanje posledic breztežnosti."

• **Kot vrhunski športnik in olimpijec ste bili tudi na "drugih straneh", podobno kot pobudnik ustanovitve vašega inštituta dr. Rado Pišot, ki je bil trener vrhunskih športnikov. Vam je osebna izkušnja v pomoč pri strokovnem in raziskovalnem?**

"Šport mi je dal veliko in to mu tudi vračam. Ne toliko vrhunskemu športu, bolj redni gibalno-športni vadbi za zdravje. Pridnost, zagnanost, požrtvovalnost, poštenost in spoštovanje so vrednote, na katerih temelji moje vodenje inštituta. Obenem pa smo razvili in ohranili ničelno toleranco do raziskovalne neetičnosti in nepoštenosti." •

V okviru projekta ob 20. obletnici sprejetja Zakona št. 482/1999 nastaja uporabno didaktično video gradivo

Animacije o Slovencih v Italiji in drugih manjšinah v FJK

Širjenje informacij in znanja o narodnih manjšinah med učenci, dijaki, študenti in v širši javnosti je ena izmed temeljnih nalog Slovenskega raziskovalnega inštituta (SLORI). V zadnjih dveh desetletjih je SLORI objavil vrsto publikacij in drugih pripomočkov, ki na sistematičen ter grafično privlačen način predstavljajo ključne informacije o narodnih manjšinah v Evropi, Italiji in Furlaniji - Julijski krajini, s posebnim poudarkom na družbeni stvarnosti Slovencev v Italiji.

Poleg tega inštitut redno prireja tudi predavanja in predstavitve za šole in univerze, ki so svojo izobraževalno dejavnost v zadnjem letu zaradi izrednih razmer preselile na splet.

Nastale so štiri animacije

Pred dvema letoma se je inštitut odločil za nov korak na tem področju. V okviru projekta Minoranze animate / Animirane manjšine, financiranega iz javnega razpisa Avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine ob 20. obletnici odobritve Zakona št. 482/1999 o varstvu jezikovnih manjšin v Italiji, je poskrbel za pripravo štirih kratkih animiranih filmov, namenjenih širjenju informacij o narodnih manjšinah v Evropi in deželi Furlaniji - Julijski krajini, s posebnim poudarkom na Slovencih v Italiji. Poleg SLORI-ja sta pri projektu sodelovali tudi organizaciji drugih dveh uradno priznanih jezikovnih skupnosti v FJK: in sicer Furlansko filološko društvo / Societât Filologjiche Furlane "Graziadio Isaia Ascoli" za furlansko skupnost in Kulturno društvo "Fulgenzio Schneider" iz Saurisa za nemško govorečo skupnost.

Pri projektu so nastale štiri animacije, ki so uporabne kot didaktični pripomoček za problemsko obravnavo v šolah in univerzah, na splošno pa tudi kot informativno

JEZIKOVNE MANJŠINE V ITALIJI

Na podlagi Zakona št. 482/1999 (»Določila o varstvu zgodovinskih jezikovnih manjšin v Italiji«) lahko opredelimo najmanj 12 jezikovnih manjšin. Te so:

albanska	franko-provansalska
grška	okcitanska
katalonska	nemška
hrvaška	ladinska
sardinska	furlanska
francoska	slovenska

ter promocijsko gradivo za širšo publiko. Animacije so kratke (tri do štiri minute vsaka), zgoščeno vsebino pa podajajo sodobno, preprosto, sproščeno in igrivo.

Prispevki v več jezikih

Prvi animirani prispevek obravnava temeljne pojme in izhodišča, navaja primere narodnih manjšin v Evropi in Italiji ter povzema ključne manjšinske pravice. Z ogledom drugega posnetka spoznamo družbene, kulturne in jezikovne značilnosti treh skupnosti, ki živijo v deželi FJK, in sicer furlanske, nemške in slovenske, vključno z veljavno zaščitno za-

konodajo na državni in deželni ravni. Obe animaciji sta na voljo kar v petih jezikih, in sicer v slovenskem, furlanskem, nemškem, italijanskem in angleškem, s ciljem, da bosta tako lahko nagoovorili različne ciljne uporabnike.

Druga dva animirana prispevka se poglobljata v javno življenje Slovencev v Italiji, dostopna pa sta v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku. Tretji posnetek sestavljajo animacije o naseljenem območju in zgodovinskem razvoju te skupnosti, s poudarkom na obdobju od 19. stoletja do danes. Četrta animacija pa prinaša vpogled v organizirano delovanje Slovencev v Italiji, ki ga predstavlja razvejana mreža orga-

nizacij in društev na gospodarskem, medijskem, kulturnem, športnem in verskem področju.

Vodja projekta in odgovorna za vsebine animacij je SLORI-jeva raziskovalka dr. **Zaira Vidau**. Za tehnično izdelavo in likovno izvedbo animacij pa je poskrbela oblikovalka **Nika Troha**. Pri pripravi vsebin so sodelovali tudi dr. **Devan Jagodic** (SLORI), **Cristina Di Gleria** (Furlansko filološko društvo) in **Lucia Proto** (Kulturno društvo iz Saurisa).

Animacije bodo predstavljene na spletnem dogodku, ki bo v torek, 29. junija, ob 17. uri. Prvi trije posnetki pa so že na voljo na SLORI-jevi spletni strani: www.slori.org.

Nastal je posodobljeni Učni načrt za predmet slovenščina v osnovni šoli s slovenskim učnim jezikom v Italiji

Didaktične strategije za pouk slovenščine

Pretekli teden se je zaključil SLORI-jev 20-urni spletni izobraževalni program Slovenščina v osnovni šoli - načrtovanje pouka in didaktične strategije, akreditiran s strani Urada za šole s slovenskim učnim jezikom pri Deželni šolski uradu za FJK.

Na izobraževanju, ki se je odvijalo v dveh sklopih, je 22 učiteljic osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji skupaj načrtovalo cilje, vsebine in dejavnosti pri pouku slovenščine. Predavateljice dr. **Barbara Baloh**, dr. **Silva Bratož** in dr. **Anja Pirih** s Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem ter dr. **Matejka Grgič** in dr. **Maja Melinc Mlekuž** s Slovenskega raziskovalnega inštituta so na spletnih delavnicah zajele vsebine od razvoja in širjenja besedišča v manjšinskem jeziku, podpornih strategij pri učenju jezika pa do vsebinskega in integriranega učenja (CLIL), v drugem delu izobraževanja pa so se skupaj z udeleženkami osredotočile na učni cilj in problemsko načrtovanje pouka slovenščine v osnovni šoli.

V okviru izobraževalnega programa je nastal posodobljeni Učni načrt za predmet slovenščina v osnovni šoli s slovenskim učnim jezikom v Italiji, ki izpostavlja spodbujanje in izboljšanje komunikacije v slovenskem jeziku. V njem je velik del pozornosti namenjen razvijanju

pismenosti, še posebej didaktičnim priporočilom pri začetnem opisnem jezikovnem, opredeljeni so splošni in operativni cilji ter minimalni standardi, vsebine pouka jezika in književnosti ter merila in opisniki za ocenjevanje.

V tem starostnem obdobju je v ospredju razvijanje besedišča in sporazumevalnih vzorcev; učenci so se zmožni pogovarjati o (ne)znani temi, podati mnenje, opredeliti načrte, pojasniti svoje izkušnje, vtise ipd. Učni načrt je

zasnovan po načelih komunikacijskega pristopa, ki razvija vse štiri sporazumevalne dejavnosti (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje), osredinjen je na učenca, njegovo predznanje, osebnost, interese, kognitivni in učni stil.

Med operativnimi cilji je poleg sporazumevanja in razvijanja zmožnosti tvorjenja in sprejemanja govornih in pisnih besedil izpostavljeno tudi razvijanje jezikovne zmožnosti, učenci namreč med učnim procesom postopno

usvajajo osnovne sporazumevalne vzorce in jezikovne strukture, ki jih utrjujejo v neposredni jezikovni rabi.

Učni načrt sta uredili dr. Barbara Baloh in dr. Maja Melinc Mlekuž, nastal pa je ob tesnem in aktivnem sodelovanju delovne skupine vseh dvaindvajsetih udeleženk izobraževalnega programa, ki ga bodo v prihodnjem šolskem letu preizkusile v rabi, evalvirale in potrdile. Na izobraževalnem programu so nekatere učiteljice delile tudi svoje primere dobre prakse, njihovo gradivo bo v obliki interaktivnih učnih enot kmalu objavljeno tudi na spletni strani SMEjse - Slovenščina kot manjšinski jezik (www.smejse.it).

Slovenski raziskovalni inštitut že načrtuje nov program na področju jezikovnega izobraževanja in didaktike slovenščine, tokrat za vzgojiteljice in vzgojitelje v vrtcih, saj se je ponovno izkazalo, da je pedagoški kader motiviran in si želi medsebojnega sodelovanja, izmenjave mnenj in primerov dobre prakse.

Na izobraževanju so učiteljice osnovnih šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji skupaj načrtovale cilje, vsebine in dejavnosti pri pouku slovenščine.

Enajsti letnik znanstvene revije *Annales Kinesiologiae*

Kako sodobnemu človeku zagotoviti zdravo življenje?

Annales Kinesiologiae je mednarodna interdisciplinarna znanstvena revija, ki jo izdaja ZRS Koper ter objavlja članke s področja kineziologije in z njo povezanih področij. Združuje vede, ki se ukvarjajo s preučevanjem človekovega gibanja, fizične aktivnosti, vadbe in športa v kontekstu človekovega življenjskega sloga in vpliva specifičnih okolij. Revija objavlja izvirne in pregledne znanstvene članke, strokovne prispevke in poročila.

DR. RADO PIŠOT,
direktor ZRS Koper,
odgovorni urednik in

DR. MATEJ PLEVNIK,
Univerza na Primorskem, urednik

Revija *Annales Kinesiologiae* izhaja v tiskani (ISSN 2232-2620) in spletni (ISSN 2335-4240) izdaji ter je uvrščena v mednarodni citatni bazi SportDiscus in Directory of Open Access Journals (DOAJ).

V desetih letih obstoja je revija izdala številne prispevke, ki znanstveno utemeljujejo vlogo in pomen gibalne/športne aktivnosti, vadbe in treninga za ohranjanje ravnovesja delovanja organizma človeka, za njegovo zdravje, gibalne kompetence in kakovost življenja v različnih vlogah in dejavnostih.

Vloga gibalne aktivnosti in športne vadbe

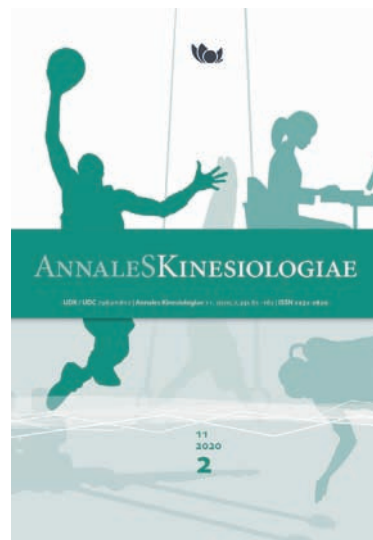
Avtorji znanstvenih prispevkov v 11. letniku (2020) revije nadaljujejo pomembno poslanstvo znanstvene utemeljitve vloge gibalne aktivnosti in športne vadbe kot vzvoda zdravega razvoja in ohranjanja ravnovesja pod vplivom socialnega in fizičnega okolja. Tudi v tokratnem letniku revije lahko sledimo pomembnim prispevkom kineziološki znanosti in stroki, ki jih dopolnjujejo predstavitve novih raziskovalnih projektov, publikacij in konferenc s področja.

Prispevki prve številke revije predstavljajo povezave med prehranskih statusom in vplivom tega na rezultate v različnih športnih panogah ter vpliv telesne dejavnosti na linearno rast otrok in mladostnikov. Zadnji prispevek številke pa opisuje uporabnost ergonomskih prilagoditev šolskega pohištva z vidika končnega uporabnika.

Druga številka revije pomembno osvetljuje pogled staršev in pomen celotne družine za skladen gibalni razvoj otroka. Študije, ki preučujejo okolje družine kot enega izmed dejavnikov otrokovega razvoja, vedno znova potrjujejo izreden pomen prvih izkušenj za oblikovanje bodočih navad in vedenjskih vzorcev posameznika. Po drugi strani pa so generacijske spremembe predvsem negativnih vplivov in vzorcev gibalne neaktivnosti silovite in jih ni več mogoče zanikati.

Vzorci se hitro spreminjajo

Vzorci obnašanja današnjih otrok se v primerjavi z vzorci njihovih staršev hitro spreminjajo, žal v smeri povečevanja časa gibalne neaktivnosti in zaslonkega časa.

Hkrati pa se čas igre v zunanjem naravnem okolju istih otrocih zmanjšuje. S tem izgubljajo priložnost za pomembne izkušnje, ki jih nudi naravno okolje in igra v njem. Preostala dva prispevka druge številke opisujeta povezave med telesno sestavo in gibalnimi sposobnostmi pri otrocih ter zmerno intenzivno gibalno aktivnost kot dejavnik preventivnega obnašanja in izboljšanja stanja sladkorne bolezni.

Predstavljeni rezultati v prispevkih obeh številkih poudarjajo po-

men delovanja strokovnjakov interdisciplinarnega področja kineziologije s ciljem vedno znova spodbujati in dokazovati pomen redne gibalne aktivnosti, aktivnega življenjskega sloga in aktivnega preživetega prostega časa za kvaliteto življenja in zdravja posameznika kot tudi celotne družbe.

V prihodnjih letnikih bo usmeritev revije še naprej iskala odgovore na naslednje vprašanje: kako sodobnemu človeku, zapletenemu v številne (virtualne) komunikacijske mreže, podprte z inovativnimi tehnologijami digitaliziranega sveta, ki je zaradi svojega razvoja padel v bolj ali manj načrtovane, večkrat pa žal tudi neslutene in neželene antropološke in ekološke transformacije, zagotoviti zdravo in kakovostno življenje?

Večkrat menimo, da poznamo ogromno rešitev, že bežen pogled okoli sebe, predvsem pa raziskani kazalniki kažejo prav nasprotno. Nikoli v nam znani zgodovini človeštva nismo tako slabo komunicirali, se družili, bili duševno in funkcionalno tako labilni in nezmožni. Torej je prostora za raziskave in delo kineziologov in številnih drugih strokovnjakov, ki si prizadevajo za to, še veliko. •

Programska skupina ARRS: "Družbena pogodba v 21. stoletju"

Človekove pravice v novih družbenih razmerah

Specifika programske skupine "Družbena pogodba v 21. stoletju" (sofinancirane s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS) je, da temelji na sodelovanju treh institucij: Filozofske fakultete, Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani in Znanstveno-raziskovalnega središča Koper.

DR. ROK SVETLIČ,
predstojnik Pravnega inštituta
ZRS Koper

Nastala je na pobudo prof. dr. **Ksenje Vidmar Horvat**, ki je imela vizijo trajnega sodelovanja različnih institucij in s tem različnih ved. Od leta 2015, ko je bila ustanovljena, se lahko pohvali s številnimi raziskovalnimi dosežki, ki so sad prepletanja disciplinarnih polj sociologije, komunikologije, medijskih študijev in filozofije.

Okvir družbene pogodbe kot varovalka

Naslov - Družbena pogodba v 21. stoletju - ni naključen. Sam koncept družbenega dogovarjanja je v temelju vseh oblik demokratičnega sobivanja. Pogodba, tj. soglasje udeležencev, je eden od instrumentov, ki že vnaprej izključujejo avtoritarni pristop k družbeni organizaciji. Načelo Volenti non fit iniuria (tistemu, ki se strinja, se ne godi krivica) zagotavlja najosnovnejši standard legitimnosti vsake ureditve, soglasje tistih, za katere bo ureditev veljala.

Poleg tega koncept družbene pogodbe prinaša varovalo tudi zoper revitalizacijo (neo)totalitarizmov. Gre za to, da (družbeno) pogodbo sklepa posameznik, sledeč racionalni zaščiti lastnih interesov. Tu že v izhodišču ni prostora za ko-

Programska skupina temelji na sodelovanju treh institucij.

lektivne koncepte, ki terjajo prednost posameznika in njegovo žrtvovanje za "višje" dobro. Vsi totalitarizmi 20. stoletja so temeljili prav na tem, zaradi česar je okvir družbene pogodbe hkrati varovalka, ki preprečuje vnos totalitarnih elementov v razpravo o revitalizaciji demokratične kulture.

Izzivi, ki jih prinaša covid-19

Od nedavnih dosežkov lahko omenimo tematsko številko v Balkan

Studies Library z naslovom *The Media of Memory*, ki jo je souredila članica programske skupine izr. prof. **Maruša Pušnik**. V publikaciji je nagovorjena večplastna povezava med praksami spomina in mediji. Izpostavljena je vrsta fenomenov v okviru medijske reprezentacije spomina in sprememb pri pogledu na preteklost. Pred kratkim je pri založbi Cambridge Scholars Publishing izšla knjiga prof. dr. Ksenje Vidmar Horvat *Peripheral Europe* (Periferna

Evropa). Gre za analizo sprememb, ki jih je pojem "evropeizacija" doživel po koncu hladne vojne. Vzpostavila se je perspektiva, po kateri je potrebno post-socialistični vzhod združiti z izvornim, demokratičnim delom Evrope. Avtorica analizira strukturo tovrstne evropeizacije, v katerih prepozna elemente postkolonialne ureditve.

Prispevek ZRS Koper k programski skupini je zlasti na področju raziskovanja človekovih pravic v okviru novih družbenih razmer. Pogosta napaka je, da človekove pravice vidimo v konfliktu z državo, pri čemer spregledujemo, da je država edina, ki tako zmore kot sme zagotavljati spoštovanje človekovih pravic. Na to temo je izšel prevod knjige z naslovom *Podnositi bitak svijeta - Ontologija prava i države* (avtor dr. Rok Svetlič) pri založbi Demetra v Zagrebu.

Trenutno se raziskovalno osredotočamo tudi na covid-19 in izzive, ki jih izkušnja pandemije prinaša za razmislek od družb. Verjamemo, da bo programska skupina ARRS "Družbena pogodba v 21. stoletju" nadaljevala svoje uspešno delo tudi v bodoče, pri čemer bo vedno nagovarjala aktualne družbene probleme. •

foto: Peter Kleva

Dr. Milena Bučar-Miklavčič, vodja Laboratorija Inštituta za oljkarstvo ZRS Koper, prejema priznanje z veliko plaketo Mestne občine Koper.

Nagradi MESTNE OBČINE KOPER v letu 2020

foto: Peter Kleva

Kulturni občasnik Svetilnik, ki ga ZRS Koper soustvarja s sedmimi drugimi kulturnimi ustanovami obalnih občin, prejema priznanje z veliko plaketo Mestne občine Koper.

Akad. dr. Jože Pirjevec, Inštitut za zgodovinske študije ZRS Koper, prejema nagrado Glasnik znanosti ZRS Koper za posamezne vrhunske znanstvene dosežke uveljavljenih raziskovalcev.

Dr. Barbara Gornik, Inštitut za družboslovne študije ZRS Koper, prejema nagrado Glasnik znanosti ZRS Koper za posamezne vrhunske znanstvene dosežke obetavnih raziskovalcev.

Dr. Irina Moira Cavaion, Inštitut za jezikoslovne študije ZRS Koper, prejema nagrado Glasnik znanosti ZRS Koper za posamezne vrhunske znanstvene dosežke obetavnih raziskovalcev.

Nagrade GLASNIK ZNANOSTI ZRS KOPER v letu 2021

Inštitut za kineziološke raziskave ZRS Koper, prejema nagrado Glasnik znanosti ZRS Koper za posamezne vrhunske znanstvene dosežke raziskovalnih skupin.

Kontaktne informacije

Naslov: Garibaldijska 1, 6000 Koper
Telefon: (05) 663 77 00
E-pošta: info@zrs-kp.si
Spletna stran: www.zrs-kp.si
Facebook: Zrs Koper

Izvedli smo

- Torek, 11. maja 2021. Spletna predstavitev portala Franček, ki je namenjen otrokom in mladostnikom v različnih starostnih obdobjih ter učiteljem. Spletni jezikovni portal je predstavil predstojnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, dr. **Kozma Ahačič**. Z njim in drugimi sodelujočimi jezikoslovcami se je pogovarjala Slorijeva raziskovalka, dr. **Maja Melinc Mlekuž**.

Pripravljamo

- Sreda, 9. junija 2021, ob 18.30 v zunanjih prostorih TPK Sirena v Barkovljah pri Trstu. Predstavitev monografije Ethnos in topos: Družbene spremembe in narodnostna podoba slovenskih krajev na Tržaškem od leta 1910 do leta 2015 (Slovenska matica; ZRS Koper, Annales ZRS; SLORI). Z avtorjem **Milanom Bufonom** se bo pogovarjala novinarka **Poljanka Dolhar**. Dogodek organizirajo SLORI, Slovenski klub in Slovenska matica.
- Četrtek, 17. junija 2021, ob 11.30. Spletna predstavitev portala JEZIK NA KLIK – Spletna orodja za slovenščino v Italiji. Spletišče je nastalo v tesnem sodelovanju med Centralnim uradom za slovenski jezik Avtonomne dežele FJK in SLORI-jem. Predstavitev bo na aplikaciji Zoom.
- Torek, 29. junija 2021, ob 17.00. Spletna predstavitev animacij o Slovencih v Italiji in drugih manjšinah v FJK. Dogodek organizirajo SLORI, Furlansko filološko društvo "Graziadio Isaia Ascoli" in Kulturno društvo "Fulgencio Schneider" iz Saurisa. Predstavitev bo na aplikaciji Zoom.

RAZISKOVANJE

- Položaj in perspektive slovenske narodne skupnosti v Italiji na temeljnih ravneh njene družbene pojavnosti: demografija, pravni položaj, družbeno-politična ureditev, znanje in raba jezika, šolstvo, gospodarstvo, kultura, šport, mladi;
- oblike sobivanja v večetničnih in večjezikovnih družbah s poudarkom na slovensko-italijanskem kulturnem stikanju;
- razvojni procesi v obmejnih območjih in izzivi čezmejnega sodelovanja.

slori
slovenski raziskovalni inštitut
istituto sloveno di ricerche
slovene research institute

JEZIKOVNA PODPORA

- Jezikovno načrtovanje;
- lektoriranje in svetovanje;
- izobraževanje;
- priprava učnega gradiva;
- preverjanje in ocenjevanje znanja;
- terminološke in jezikovno-tehnološke storitve;
- promocija učenja slovenščine kot prvega jezika (www.smejse.it);
- promocija učenja slovenščine kot drugega in tujega jezika.

Kontaktne informacije:

Naslov: Ul. Beccaria 6, 34133 Trst (Italija)
Telefon: +39 040 636663
E-pošta: info@slori.org
Spletna stran: www.slori.org
Facebook: SLORI – Slovenski raziskovalni inštitut

IZOBRAŽEVANJE

- Predavanja o zgodovinskem razvoju in sodobnem položaju slovenske narodne skupnosti v Italiji;
- delavnice z neslovenskimi starši učencev in dijakov šol s slovenskim učnim jezikom o prednostih in izzivih dvojezične vzgoje ter učenja slovenščine kot drugega jezika;
- programi za razvijanje sporazumevalnih spretnosti in veščin v slovenskem jeziku.

POMOČ ŠTUDENTOM IN MLADIM RAZISKOVALCEM

- Strokovna pomoč pri pisanju diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog;
- letni natečaj za magistrska in doktorska dela;
- strokovna in finančna podpora pri objavi magistrskih in doktorskih nalog;
- razpisi za sofinanciranje podiplomskega izobraževanja;
- možnost študijske in delovne prakse na inštitutu.

Na valovih znanja je skupna mesečna čezmejna priloga Znanstveno-raziskovalnega središča Koper in Slovenskega raziskovalnega inštituta Trst. Izhaja vsako prvo sredo v mesecu v Primorskih novicah in Primorskem dnevniku.

Izdajatelj: Primorske novice, d.o.o. Koper, s.r.l. Capodistria Ulica Osvobodilne fronte 12, 6000 Koper
V.D. ODGOVORNE UREDNICE: Silva Križman Primorski dnevnik, DZP doo - P.R.A.E. sr, Ulica Montecchi 6, 34137 Trst
ODGOVORNI UREDNIK: Igor Devetak

UREDNIKA PRILOGA: Silva Križman
SOUSTVARJALCI: Sodelavci Znanstveno-raziskovalnega središča Koper (ZRS) in Slovenskega raziskovalnega inštituta Trst (SLORI), novinarji in sodelavci Primorskih novic in Primorskega dnevnika.

ELEKTRONSKI NASLOV: uredniki@primorske.si
SKUPNA TISKANA NAKLADA: 28.000 izvodov.